

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

Педагогічна наука і освіта XXI століття

Науково-методичний журнал

Випуск 5

Засновано у 2023 році

Рівне – 2025

УДК 37: 001 «20»

П 24

Педагогічна наука і освіта XXI століття: науково-методичний журнал. Вип. 5. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т; упоряд.: Г. П. Пустовіт; ред. кол.: Г. П. Пустовіт, Н. О. Остапчук та ін. Рівне: РДГУ, 2025. 422 с.

Тематична спрямованість наукового фахового видання. Спеціальності, за якими видання публікує наукові праці: А1 Освітні науки; А2 Дошкільна освіта; А3 Початкова освіта; А4 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями); А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями); А6 Спеціальна освіта; А7 Фізична культура і спорт.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 920 від 26.06.2024 р. електронний науково-методичний журнал РДГУ «Педагогічна наука і освіта XXI століття» включений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі А Освіта (спеціальності – А1, А2, А3, А4, А5, А6, А7).

Фаховий електронний науково-методичний журнал РДГУ «Педагогічна наука і освіта XXI століття» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=133628>

Редакційна колегія

Головний редактор: **ПУСТОВІТ Григорій Петрович**, доктор наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

Заступник головного редактора: **ОСТАПЧУК Наталія Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

Члени редколегії

ANDROSZCZUK Irena, доктор габілітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща).

ВИХРУЩ Анатолій Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, Тернопільський національний медичний університет імені І. Горбачевського (м. Тернопіль, Україна).

GLUCHMAN Vasil, PhD, професор філософії та етики, декан факультету мистецтв Пряшівського університету (Словаччина);

ДИЧКІВСЬКА Ілона Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

КОБИЛЯНСЬКИЙ Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця, Україна).

КОЛЯДА Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна).

КУЧАЙ Тетяна Петрівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (м. Берегове, Україна).

ПАВЕЛКІВ Катерина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

PELEKH Yurii, доктор габілітований, професор, професор кафедри шкільної педагогіки педагогічного факультету Жешувського університету (Республіка Польща),

ПЕТРЕНКО Оксана Борисівна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з інноваційної діяльності і міжнародного співробітництва, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

ROBIRCHENKO Natalia, доктор габілітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща).

САВЧУК Борис Петрович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітніх технологій ім. Б. Ступарика, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, Україна).

СЯСЬКА Інна Олексіївна, доктор наук, доцент, завідувачка кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

ЮЗИК Ольга Протасівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

БАЛІКА Людмила Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

WILAVUCH Ivan, доктор філософії, PhD, викладач І клініки анестезіології і інтенсивної терапії, Варшавський медичний університет (Республіка Польща).

ГУДОВСЕК Оксана Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

КАЗАНІШЕНА Наталія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри біології та екології, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський, Україна).

КІНДРАТ Вадим Кирилович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедрою теорії і практики фізичної культури і спорту, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

КОСТОЛОВИЧ Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

ПЕТРЕНКО Сергій Вікторович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

REBISZ Slawomir, доктор освітнього менеджменту, доцент, доцент кафедри досліджень школи і медіа, Жешувський університет (Польща);

SKWAREK Beata, доктор наук гуманітарних, доцент факультету суспільних і гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща).

ЦІПАН Тетяна Степанівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

Упорядники: проф. Пустовіт Г. П., проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Баляр А. А.

Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.

Оприлюднено за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 12 від 30 жовтня 2025 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2025

ЗМІСТ

Вихрущ А. Методологічна культура аспірантів: теорія та практика	7
Журба К. Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах війни	17
Zvaruch I. Artificial intelligence of learning the foreign language	29
Пустовіт Г., Петренко І., Шалівська Ю. Стратегічні концепти формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти	39
Кравченко О., Сафін О., Мась Н. Професійні вимоги до фахівця з каністерапії за рубежом	50
Пантюк Т., Микитин О., Дроздовська М., Ключник Г., Комарницька О. Інклюзивне освітнє середовище закладу дошкільної освіти як детермінанта природовідповідного розвитку дитини	68
Petrenko O., Kiziuk O. Pragmatics of translating gender-oriented advertising	79
Юзик О. Технологія цифрового залучення здобувачів вищої освіти спеціальностей А2 Дошкільна освіта та А4 Середня освіта до створення власного медіаконтенту	88
Баліка Л., Бричок С., Філоненко Р. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу	99
Білецький В., Присяжнюк І., Сяська Н. Математичні підходи у STEM-освіті	110
Бондар І. Мотиваційно-ціннісний складник професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі історичної та громадянської освіти	122
Ваколюк А., Чепурка О. Роль ігрових технологій у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів молодшого шкільного віку	130
Вінтоняк О. Рівнева та галузева структуризація професійної підготовки фахівців у педагогічних училищах і коледжах України (кінець ХХ – початок ХХІ століть)	141
Генсіцька-Антонюк Н., Сяська Н. Розв'язування компетентнісних задач на уроках математики	155

Гоголь Т., Гоголь В. Диференційований підхід до підготовки волейболістів університетських команд з урахуванням їхнього ігрового амплуа	164
Гудовсек О. Методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва: аналіз провідних дихотомій у філософії мистецтва Ф. Шеллінга та К. Леві-Стросса	175
Данкович О. Цінності студентів-медиків у міжнародному науковому дискурсі	186
Корнієнко І. Проблеми педагогічної освіти в Україні на сучасному етапі	197
Костолович М. Особливості структури трансверсальної компетентності майбутнього вчителя географії	205
Кривенко Ю., Кривенко Р. Ефективність використання сучасних інноваційних технологій у тренувальному процесі гандболістів високої кваліфікації	218
Левчук В. Концепти понятійно-категорійного апарату підручника з фізики та його науково-методичного забезпечення	229
Lewczuk I., Karlova T., Rashidi B. Zasady zarządzania i socjalne podstawy rehabilitacji wojskowych, uczestników działań wojennych	244
Moroz L., Danilova N., Michuda N., Kovaliuk V. Improving it students' terminological vocabulary in the process of learning English	259
Остапчук Н., Павлова Н. Освітній стартап як інструмент трансформації професійної діяльності педагога	268
Петренко С. Методологічні засади та системні характеристики професійної підготовки ІТ-фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища університету	278
Плахотнік О., Плахотнік О. Порівняльний аналіз підготовки доктора філософії (PhD) в системах вищої освіти України та Європейського Союзу	289
Сіткар Т., Мазур І.-С., Ожга М. Формування практичних навичок програмування у здобувачів вищої освіти засобами фреймворку Kivy	305
Stetsa N. Perspektywy realizacji europejskich modeli pracy socjalnej w Ukraine	315
Сухомлинська Л., Чала Н. Освітні реформи 1950–60-х років в епістолярії В. Сухомлинського	327

Trofimchuk V., Vashai Y., Nosalchuk I., Dorosh H., Nosalchuk H. Teachers' digital literacy as a key requirement of the «New Ukrainian school»	340
Троценко В., Войтенко А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчої діяльності: теоретичне узагальнення	353
Троценко В., Троценко Т., Кривенко Р., Сембрат С. Особливості спрямованого впливу рухливих ігор з елементами туризму на формування моральних якостей учнів ЗЗСО	362
Антонюк М. Microsoft Copilot як цифровий ресурс у системі навчання інформаційно-комунікаційним технологіям під час підготовки бакалаврів у ЗВО	371
Нестерук С., Синевич Б. Методичні підходи при викладанні теми Голокосту в контексті фахової підготовки вчителя-філолога	381
Капральцев Д. Проектна діяльність як засіб формування фахових і креативних компетентностей майбутніх бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративно-прикладного мистецтва та реставрації	389
Пилипчук А. Навчальні плани програм подвійних дипломів: нормативні засади та практичні виклики	399
Уманець С. Методичні засади використання генеративного штучного інтелекту в освітньому процесі: виклики та можливості	409

УДК 378. 011. 3 – 057. 175 – 044. 22

DOI: [10.35619/pse.vi5.113](https://doi.org/10.35619/pse.vi5.113)

Григорій ПУСТОВІТ

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-7754-0249
e-mail: h.pustovit@gmail.com

Інна ПЕТРЕНКО

доктор філософії, доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-2320-6100
e-mail: inna.petrenko@rshu.edu.ua

Юлія ШАЛІВСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-5435-569X
e-mail: yuliia.shalivska@rshu.edu.ua

СТРАТЕГІЧНІ КОНЦЕПТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано результати розв'язання проблеми формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти. Схарактеризовано детермінуючу роль суперечностей процесів модернізації вітчизняної вищої освіти. Здійснено аналіз останніх досліджень із зазначеної проблеми. З'ясовано, що професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти – складне особистісне інтегративно-динамічне утворення, сутність якого полягає у його багатогранності та поліфункціональній структурі. Вона відображає не лише обсяг накопичених наукових і фахових знань, а й уміння, навички та досвід їх ефективного використання під час реалізації професійних функцій у закладі вищої освіти. Актуалізовано сутнісні характеристики досліджуваного феномена та його складових, як-от: освітньо-інформаційна, дослідницько-експериментальна, комунікативно-управлінська, психолого-педагогічна, рефлексивно-проектна. Схарактеризовано стратегічні концепти формування досліджуваного феномена, що передбачають реалізацію власної стратегії якісної освітньої діяльності закладу; запровадження багатосуб'єктності, багаторівневості та

багатовимірності кінцевих освітніх результатів; реалізація системної наукової, освітньої й інноваційної діяльності; ефективне впровадження стратегії інтернаціоналізації освітнього простору; формування фахівця з інноваційним типом мислення, інноваційним типом культури; формування високої фахової функціональності викладача; зростання рівня комунікаційності освітнього середовища університету; підвищення рівня фундаментальності професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, викладач, заклад вищої освіти, стратегічні концепти, формування, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Сучасні загальноцивілізаційні процеси вирізняються своєю складністю, багатовекторністю та динамічністю, що детермінує нові виклики щодо якості системи підготовки людини до життя. У таких умовах для збереження та примноження потенціалу системи вітчизняної вищої освіти, її спроможності формувати якісний людський капітал і забезпечувати інноваційні процеси у суспільстві особливої актуальності набувають проблеми підготовки нової генерації викладачів, здатних активно й творчо впроваджувати сучасні інноваційні освітні стратегії та конкретні практики, спрямовані на підвищення якості професійної підготовки професійно компетентного та головне, конкурентоспроможного фахівця [9].

Саме тому трансформаційні процеси в системі вітчизняної вищої освіти й соціальне замовлення ринку праці спонукають до перегляду не лише цілей і завдань вищої освіти, але й загалом змісту та якості професійної підготовки таких фахівців. У Законі України «Про вищу освіту» особливий акцент зроблено на підвищенні якості вищої освіти, метою якої є «...формування професійної компетентності, ціннісних орієнтацій, соціальної активності майбутніх фахівців, здатних задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства» [6].

Зокрема у «Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті» основними завданнями державної освітньої політики є: розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти та самореалізації особистості; підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку; освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці тощо [4].

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Теоретичні засади професійної підготовки педагогічних працівників у вищій школі, формування їхньої професійної компетентності відображено в системних наукових дослідженнях і наукових працях Г. Балла, С. Гончаренка, А. Кузьмінського, В. Лозової, В. Локаревої, В. Олійника, С. Садовенко, В. Семиченко, С. Сисоєвої та інших; професійні компетентності педагога танабуття ним педагогічної майстерності висвітлено у наукових розвідках І. Зязюна, О. Дубасенюк; характеристику дефініції поняття «професійна компетентність педагога» подано у публікаціях

Н. Волкової, М. Головань, Н. Ничкало, О. Пометун, М. Опольської, Л. Отрощенко, О. Юртаєвої, О. Цільмак, В. Ягупова та ін.

Зміст, структура та функції професійної компетентності викладача закладу вищої освіти розкриті у наукових дослідженнях А. Зубка, О. Крушельницької, Л. Лук'янової, А. Нісімчука, І. Прокопенка, І. Холковської, Б. Чижевського та ін.

На основі аналізу теоретико-прикладних праць вищезазначених авторів можна дійти висновку, що більшість дослідників наголошують, що професійна компетентність формується переважно у процесі фахової підготовки, підвищення кваліфікації та самоосвіти викладачів закладів вищої освіти. Водночас у науковому середовищі досі відсутня узгодженість щодо визначення сутності, структури, функцій і змістового наповнення цього поняття, а ще більш дискусійними залишаються питання, пов'язані з формуванням професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти.

Мета статті – систематизація, узагальнення й аналіз результатів сучасних теоретико-прикладних наукових досліджень стосовно вирішення актуальної для вітчизняної системи вищої освіти психолого-педагогічної проблеми формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти, розкриття авторського підходу щодо теоретичного обґрунтування й характеристики стратегічних концептів формування досліджуваного феномена.

Виклад основного матеріалу дослідження. Системний аналіз сучасних теоретико-прикладних досліджень й опублікованих наукових праць щодо обраної теми є надзвичайно актуальним та незаперечно своєчасним, позаяк в сучасній вітчизняній психолого-педагогічній науці та практиці закладів вищої освіти наявні суперечності викликані насамперед суттєвими глобалізаційними, суспільними, технологічними і соціальними трансформаціями, що характерні для нинішнього швидкоплинного світу. Не меншу детермінуючу роль відіграють модернізаційні процеси, які характерні для системи вітчизняної вищої освіти, що в сукупності екстраполюються у зміст ряду суперечностей, саме:

- між соціально важливими запитами суспільства та держави у цілому на здійснення якісної вищої освіти й розширення її актуальних нині освітніх послуг та недостатньо актуалізованим до сучасних вимог змістом психолого-педагогічної підготовки викладачів у закладах вищої освіти;

- між динамічними всебічними модернізаційними процесами в системі вітчизняної вищої освіти та повільною інформатизацією сучасного освітнього простору, суттєвим відставанням системи науково-методичної роботи, що призводить до превалювання традиційних форм і методів професійного становлення та розвитку викладача закладів вищої освіти;

- між соціальними очікуваннями педагога щодо власної ролі та місця в освітньому просторі університету й українському суспільстві та реаліями сучасного соціуму, у межах якого держава залишається переважно пасивним

стороннім спостерігачем, а не детермінуючою силою підвищення статусу та матеріального заохочення викладачів сучасних закладів вищої освіти.

На основі проведеного аналізу, провідна сутність соціокультурної моделі сучасної вітчизняної вищої освіти полягає у створенні умов ефективного формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти для якого характерним є усвідомлене самостійне визначення напрямів, змісту та способів організації й здійснення власних освітніх і соціально-професійних дій у процесі фахової підготовки в закладах вищої освіти, що є кінцевим результатом його саморозвитку і самостановлення; сформована професійна та соціальна активність, здатність до самонавчання і творчості та психологічна готовність до педагогічної рефлексії; сформована соціально-культурна компетентність, яка розглядається нами одним із провідних детермінуючих чинників, здатних забезпечити стійку життєтворчість викладача у професійній діяльності і водночас є необхідною умовою його успішного професійного зростання. Тоді можемо стверджувати, що суттєвим у такому контексті є рівень самоідентифікації викладача, тобто рівень сформованості його психолого-педагогічної й соціально-педагогічної «Я-концепції», як віддзеркалення рівня «...сформованості професійної самосвідомості, індивідуально-типових особливостей і професійно значущих якостей» [5, с. 9].

У такому розумінні сутності досліджуваного феномена його структура визначається сукупністю діяльнісно-рольових, соціально важливих та особистісних характеристик, що забезпечує ефективне здійснення викладачем науково-педагогічної діяльності у закладі вищої освіти. Відповідно до концептуальних засад і прикладних імперативів особистісного підходу професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти розглядається сьогодні у психолого-педагогічних теоріях саме як якість особистості, а її структура є віддзеркаленням структури особистості. Сформована професійно-педагогічна та соціально-культурна компетентності викладача закладу вищої освіти у їх багаторівневості та багатогранності структурно-змістових домінант «...забезпечують ефективне виконання ним провідних професійних і соціальних функцій, мінімізують відчуття внутрішнього дискомфорту в навколишньому як освітньому, так і у соціокультурному середовищі» [8].

З аналізу зазначеного вище можемо констатувати, що професійно-педагогічну компетентність викладача закладу вищої освіти слід розглядати як особистісно сформоване інтегративне утворення, у якому поєднуються засвоєні системні наукові знання, сформовані вміння та конкретні навички, а також досвід й особистісні якості набуті у процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти. Саме вони сукупно зумовлюють здатність і готовність, педагогічну спрямованість і вмотивованість на педагогічну діяльність особистості викладача діяти у складній ситуації та вирішувати професійні завдання з високим ступенем

невизначеності. А це сприяє досягненню ним більш якісного результату під час професійного зростання й набутті педагогічної майстерності, що детермінує формування особистісних ставлень до професії як до цінності [2].

О. Дубасенюк і О. Антонова, розглядаючи професійно-педагогічну компетентність викладача закладу вищої освіти, наголошують на його особистісній спрямованості на педагогічну діяльність. Спрямованість визначається як сукупність стійких потреб і мотивів, що «...визначаються інтересами, схильностями, переконаннями, ідеями й ідеалами, в яких відображено світогляд викладача», що і скеровує його діяльність. Крім того, спрямованість забезпечує «...процеси активізації здатностей до педагогічної творчості, розширення меж професійної діяльності, усвідомлення своїх здібностей» [1, с. 147].

В. Ягупов зазначає, що професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти визначається «...основою педагогічної майстерності, завдяки засвоєним глибоким професійним знанням у галузі психології та педагогіки, сформованими вміннями та навичками їх самостійного застосування у власній викладацькій діяльності» [10].

Отже, сформованість професійно-педагогічної компетентності – інтегративна сукупність провідних компетентностей і професійно важливих якостей, якими має оволодіти викладач закладу вищої освіти та які мають забезпечити його професійний розвиток і набуття педагогічної майстерності. До компонентів професійно-педагогічної компетентності викладача віднесено: *освітньо-інформаційну* (інформаційна грамотність і культура, вміння і навички вирішувати навчальні, життєво-соціальні, професійні завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; вирішувати питання самореалізації та самовираження під час професійної й інформаційно-комунікаційної діяльності та критично оцінювати інформацію, безпечно взаємодіяти в інформаційному просторі), *дослідницько-експериментальну* (розуміння сутності найбільш актуальних напрямів сучасних теоретичних та експериментальних досліджень в галузі вищої освіти на основі усвідомлення основних методологічних принципів наукового дослідження і застосування їх на практиці; сформованих системних наукових і фахових знань, умінь, навичок і досвіду дослідно-експериментальної діяльності, а також ціннісних ставлень особистісних якостей щодо готовності до її здійснення та оцінки здобутих результатів), *комунікативно-управлінську* (засвоєння тактик і технологій міжособистісного, міжкультурного спілкування та співпраці; сформовані вміння, навички й досвід передбачають прийняття рішень у повсякденних та екстремальних умовах професійної підготовки; здійснення аналізу та врахування альтернатив під час вирішення завдань; налагодження контролю управління перебігом власної викладацької діяльності й оцінка діяльності учасників освітнього процесу), *психолого-педагогічну* (мотиви та потреби щодо оволодіння психологічними знаннями, розуміння

сучасних теорій і практик у галузі загальної, соціальної, вікової та педагогічної психології) та *рефлексивно-проєктивну* (усвідомлення себе активним суб'єктом освітнього процесу закладу вищої освіти та майбутньої професійної діяльності, що є результатом ефективного вибору стилю взаємодії та співпраці, а також управління процесами особистісного професійного зростання). Тож розуміння проблеми забезпечує достатньо високий рівень самоорганізації професійної підготовки викладача закладу вищої освіти, а у майбутньому і його викладацької діяльності, як екстраполяція «...високого рівня професійної самосвідомості, уміння керувати своїм психічним станом» [3].

Отже, професійно-педагогічна компетентність майбутнього викладача закладу вищої освіти охоплює достатньо широкий спектр його соціальних, професійних, особистісних стосунків і взаємодії. А це безпосередньо детермінує найвищий якісний професійно-педагогічний розвиток його як особистості. У такому контексті необхідним є розуміння того, що професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти не є константою, а знаходиться у постійній динаміці як у часі, так і в освітньому просторі закладу вищої освіти [7].

Отже, формування професійно-педагогічної компетентності викладача є адекватною реакцією закладу вищої освіти на трансформації потреб і вимог педагогічної практики. Врахування зазначеного вище дозволяє охарактеризувати процес формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти через засвоєння ним позитивних стереотипів й алгоритмів фахової професійної діяльності; розширення простору міжособистісного професійного спілкування та співпраці; проєктування напрямів розвитку ключових професійних якостей і, як результат, професійної майстерності; формування особистісних загальногромадянських рис і патріотизму. Насамперед у цьому аспекті зроблено акцент саме на самоактуалізації, самостановленні й саморозвитку особистості викладача закладу вищої освіти, оскільки цей процес є сьогодні незаперечно актуальним. Тобто, йдеться про створення умов для ефективного усвідомлення викладачем закладу вищої освіти актуалізованих сьогодні державою й українським суспільством вимог щодо формування внутрішньої психологічної готовності до розвитку уже сформованих і вироблення нових потенційних можливостей щодо прискорення процесів власної соціальної ідентифікації й зростання професійної, соціальної і громадянської активності та патріотизму. Отже, можемо зробити висновок, що сформована професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти має відповідати нормам і правилам його взаємодії й творчої співпраці із найближчим соціумом та суспільством у цілому.

А тому актуальним в контексті розбудови вітчизняної системи вищої освіти в умовах входження України до європейського і світового освітнього простору є забезпечення результатів освітньої, науково-дослідницької та

інноваційної діяльності закладів вищої освіти, спрямованої на створення умов для ефективного формування професійно-педагогічної компетентності викладача. Відтак важливими кроками до модернізації структури вищої освіти України та її інтегрування до світового освітнього і наукового простору сьогодні є теоретичне обґрунтування стратегічних концептів формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти, як результат «...визначення і впровадження ключових напрямів, стратегічних і операційних цілей та завдань розвитку системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни» [9].

Нами виокремлено й схарактеризовано ті стратегічні концепти формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти, що мають бути реалізовані вже сьогодні, серед яких провідними є:

- реалізація власної стратегії якісної освітньої діяльності закладу вищої освіти, що ґрунтується на виконанні заходів і запровадженні механізмів щодо забезпечення якості освіти, відповідно до Європейських стандартів і рекомендацій та проєкту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі», положень Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти, прийнятої на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, а також на виконання 4-ї Глобальної цілі сталого розвитку «Якісна освіта»;

- запровадження й ефективна реалізація багатосуб'єктності, багаторівневості та багатовимірності кінцевих результатів якості вищої освіти, що має бути вибудована на основі впровадження її багатокритеріальності, багатопараметричності та поліхронності в закладі вищої освіти, що постійно координується та проявляється у поєднанні поточних, тактичних і стратегічних рішень з забезпечення якості освіти в державі;

- реалізація системної наукової, освітньої й інноваційної діяльності закладу вищої освіти у сфері підготовки конкурентоспроможних викладачів зі сформованою професійно-педагогічною компетентністю, що забезпечить ефективність умов трансформації закладу на глобально конкурентоспроможну інституцію та у співпраці з ЗВО – європейського освітнього простору, забезпечить постійну модернізацію структури та змісту вищої освіти в концептуальному полімісійній тріаді «освіта – дослідження – інновації»;

- спрямування діяльності закладу вищої освіти на ефективне впровадження стратегії інтернаціоналізації освітнього простору, завдяки реалізації ключових напрямів його модернізації, і насамперед, за умови зростання міжнародної мобільності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників; інтеграції міжнародної/міжкультурної співпраці у процесі викладання; суттєвою модернізацією освітніх програм і їх цифрового забезпечення, що має забезпечити суттєву еволюцію сервісних функцій вищої освіти, а закладу надати статус інституційного лідера у реформуванні освітнього простору в регіоні;

– формування професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти як фахівця з інноваційним типом мислення, інноваційним типом культури, готовністю самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією і на цій основі здійснювати інноваційну професійну діяльність, що є адекватною відповіддю на перехід українського суспільства до інноваційного типу розвитку, а освітнього простору університету до ефективного впровадження євроінтеграційних інновацій, усталених та інноваційних (дистанційна, дуальна, неформальна, інформальна освіта) форм освіти;

– створення умов високої фахової функціональності викладача закладу вищої освіти на основі врахування постійних змін ідей, знань і технологій, які впроваджуються набагато швидше, ніж зміна поколінь;

– зростання рівня комунікаційності освітнього середовища університету та його інформаційної насиченості як результат зростання якості професійної підготовки викладача закладу вищої освіти дослідницько-інноваційного типу відповідно до природних здібностей, культивування в кожному з них конструктивізму як основи життєвої позиції, утвердженні культури, толерантності, свободи і самостійності, а також створення умов для постійної рефлексії у набутті професійно-педагогічної компетентності й зростання рівня професійної майстерності;

– інтернаціоналізація, що передбачає поширення діяльності закладу вищої освіти за кордоном, узгодження її з міжнародними процесами реформування вищої освіти і науки та інтегрування кращого міжнародного досвіду та цінностей в його освітній процес, що дасть змогу подолати розрив між системою вищої освіти та ринком праці; дисбаланс попиту і пропонування інноваційних спеціальностей; відсутності і водночас нагальної необхідності механізмів зворотного зв'язку між роботодавцями і закладом вищої освіти;

– підвищення рівня фундаментальності професійної підготовки майбутніх фахівців в університеті відповідно до освітніх стандартів, заснованих на ключових (загальних) і предметних (спеціальних) компетентностях, які відображають сучасні вимоги до рівнів кваліфікації, мобільності, сукупності професійно важливих якостей викладача закладу вищої освіти.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, враховуючи реалії сьогодення, сучасні вимоги щодо якості вищої освіти, професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти – складне особистісне інтегративно-динамічне утворення, сутність якого полягає у його багатогранності та поліфункціональній структурі, що є екстраполяцією не стільки накопиченим обсягом наукових і фахових знань, скільки умінь і навичок та досвіду їх ефективного використання у процесі реалізації своїх професійних функцій у закладі вищої освіти. А це передбачає необхідність визначення і ефективну реалізацію провідних стратегічних концептів, спрямованих на професійну підготовку і розвиток майбутнього фахівця.

Подальших досліджень потребують проблеми розроблення та упровадження у практику дієвих критеріїв та системи оцінювання рівнів сформованості професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти; теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки структурно-функціональної моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів закладів вищої в контексті загальноєвропейських інтеграційних освітніх процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубасенюк О. А., Антонова О. Є. Методика викладання педагогіки : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 375 с.
2. Локарева Г. В., Садовенко С. Г. Психолого-педагогічна компетентність викладачів спеціальних дисциплін: когнітивно-аксіологічний та прагматичний аспекти : монографія. Кропивницький: Поліум, 2024. 254 с.
3. Мілютіна К. Л., Максимов М. В. Психологія міжкультурної комунікації: навчальний посібник. Київ: ПАТ «Віпол», 2014. 256 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: затв. указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. *Освіта*. 2002. 24 квіт. – 1 трав. С. 2 – 16.
5. Педагогічна майстерність: Підручник. І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. В. Кривоніс та ін.; за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.
6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 25.07.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. (дата звернення 15.10.2025 р.)
7. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: навчальний посібник / за ред. І. Л. Холковської. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 144 с.
8. Пустовіт Г. П., Гудовсек О. А. Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти. Навч.-метод. посіб. для здобувачів освітнього рівня доктора філософії (PhD) за спеціальністю «011 освітні, педагогічні науки». Рівне, РДГУ. 2021. 172 с.
9. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Схвалено розпорядженням кабінету міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.10.2025 р.)
10. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 506 с.

REFERENCES

1. Dubaseniuk O. A., Antonova O. Ye. Metodyka vykladannia pedahohiky [Methods of Teaching Pedagogy] : navch. posib. 2-he vyd., dop. Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka, 2012. 375 s. [in Ukrainian]
2. Lokarieva H. V., Sadovenko S. H. Psykholoho-pedahohichna kompetentnist vykladachiv spetsialnykh dystsyplin: kohnityvno-aksiolohichnyi ta prahmatychnyi aspekty [Psychological and Pedagogical Competence of Teachers of Special Disciplines: Cognitive-axiological and Pragmatic Aspects]: monohrafiia. Kropyvnytskyi: Polium, 2024. 254 s. [in Ukrainian]
3. Miliutina K. L., Maksymov M. V. Psykholohiia mizhkulturnoi komunikatsii [Psychology of Intercultural Communication]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: PAT «Vipol», 2014. 256 s. [in Ukrainian]
4. Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti [National Doctrine of the Development of Education in Ukraine in the 21st Century]: zatv. ukazom Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 r. No. 347. Osvita. 2002. 24 kvit. – 1 trav. S. 2 – 16. [in Ukrainian]

5. Pedahohichna maisternist [Pedagogical Skills]: Pidruchnyk / I. A. Ziaziun, L. V. Kramushchenko, I. V. Kryvonis ta in.; za red. I. A. Ziaziuna. 2 he vyd., dopov. i pererobl. Kyiv: Vyshcha shkola, 2004. 422 s. [in Ukrainian]
6. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [On Higher Education: Law of Ukraine dated 01.07.2014 No. 1556-VII]. Data onovlennia: 25.07.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. (data zvernennia 15.10.2025 r.) [in Ukrainian]
7. Profesiino-pedahohichna kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Professional and Pedagogical Competence of a Teacher at a Higher Educational Institution]: navchalnyi posibnyk / za red. I. L. Kholkovskoi. Vinnytsia: TOV «Nilan LTD», 2017. 144 s. [in Ukrainian]
8. Pustovit H. P., Hudovsek O. A. Profesiino-pedahohichna kompetentnist vykladacha zakladu vyshchoi osvity [Professional and Pedagogical Competence of a Teacher at a Higher Education Institution]. Navch.-metod. posib. dlia здобувачів освітнього рівня доктора філософії (PhD) за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки». Rivne, RDHU. 2021. 172 s. [in Ukrainian]
9. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032]: Skhvaleno rozporiadzhenniam kabinetu ministriv Ukrainy vid 23 liutoho 2022 r. No. 286-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (data zvernennia: 03.10.2025 r.) [in Ukrainian]
10. Yahupov V. V. Pedahohika [Pedagogy]: navch. posib. Kyiv: Lybid, 2002. 506 s. [in Ukrainian]

**STRATEGIC CONCEPTS FOR DEVELOPMENT PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL
COMPETENCE OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION LECTURER**

Hryhorii PUSTOVIT

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head at the Theory and Methods of Education Department of
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7754-0249

e-mail: h.pustovit@gmail.com

Inna PETRENKO

Doctor of Philosophy,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Education
of the Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0003-2320-6100

e-mail: inna.petrenko@rshu.edu.ua

Yuliya SHALIVSKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Education,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5435-569X

e-mail: yuliia.shalivska@rshu.edu.ua

Abstract. The article analyzes the results of solving the problem of forming the professional-pedagogical competence of a higher education institution teacher. The determining role of contradictions in the processes of modernization of domestic higher education is characterized. An analysis of the latest research on the specified problem has been carried out. An analysis of the latest research on the specified issue has been conducted. It has been determined that the professional-pedagogical competence of a higher education institution instructor is a complex personal integrative-dynamic formation, the essence of which lies in its multifaceted nature and polyfunctional structure.

It reflects not only the volume of accumulated scientific and professional knowledge, but also the skills, abilities, and experience of their effective use during the implementation of professional functions in a higher education institution. The essential characteristics of the studied phenomenon and its components have been actualized, such as: educational-informational, research-experimental, communicative-managerial, psychological-pedagogical, reflective-projective. The strategic concepts for the formation of the researched phenomenon have been characterized, which envisage the implementation of the institution's own strategy for high-quality educational activities; the introduction of multi-subjectivity, multi-levelness, and multi-dimensionality of final educational outcomes; the realization of systemic scientific, educational, and innovative activities; the effective implementation of the internationalization strategy for the educational space; the formation of a specialist with an innovative type of thinking and an innovative type of culture; the formation of high professional functionality of the lecturer; the increase in the level of communicativeness of the university's educational environment; the enhancement of the level of fundamentality in the professional training of future specialists.

Keywords: professional-pedagogical competence, teacher, higher education institution, strategic concepts, formation, professional training.

Стаття надійшла до редакції 16.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 30.08.2025 р.

Електронне науково-методичне видання

**Педагогічна наука і освіта
XXI століття**

Науково-методичний журнал

Випуск 5

Упорядники:

**проф. Пустовіт Г. П., проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.,
доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.**

**Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ**

Рекомендовано до оприлюднення 30.10.2025 р.
Ум. друк. арк 28,34.

П 24 Педагогічна наука і освіта XXI століття: науково-методичний журнал. Вип. 5. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т; упоряд.: Г. П. Пустовіт; ред. кол.: Г. П. Пустовіт, Н. О. Остапчук та ін. Рівне: РДГУ, 2025. 422 с.

УДК 37: 001 «20»

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2025

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
№ 1870 від 11.09.2025 року
Ідентифікатор медіа: R40-06485

Суб'єкти у сфері друкованих медіа:
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Степана Бандери, 12, м. Рівне, 33014, Україна;
тел.: (0362) 62-03-56
email: rectorat@rshu.edu.ua